

DOI: 10.32347/2786-7269.2024.7.577-593

УДК 35: 338.45:69:330

к.е.н., доцент **Мостовенко О.О.**,
mostovenko.oo@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0003-0342-4186,
Лапоша Д.Ю.,
laposha.dy@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0001-5090-4778,
Геращенко О.П.,
gerashenko.op@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-2246-1890,
PhD Федорова Я.Ю.,
fedorova_yu, @knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-1820-8016,
Черненко М.Е.,
chernenko_me@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-0363-7221,
д.е.н., професор **Рижакова Г.М.**,
ryzhakova.gm@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-7875-9768,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ПРОВІДНІ ЕКОНОМІКО-УПРАВЛІНСЬКІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ІМПЕРАТИВИ ГАЛУЗЕВОГО РОЗВИТКУ БУДІВНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграція є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України, а подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС здійснюється на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. В умовах становлення, розвитку та вдосконалення феноменології демократичної правової державності виникають і посилюються перманентні парадемократичні, метадемократичні процеси тактичної та стратегічної властивості, а також формуються суто демократичні тенденції, що детерміновані цими процесами, які перманентно стимулюють профільну феноменологію, підкреслюючи її потенційні і перспективні можливості, а також нові форми комунікативної взаємодії та досить продуктивного співробітництва - повноправних суб'єктів права. Будівельний сектор є одним із базових секторів економіки кожної країни світу. Рівень його розвитку має вагомий вплив на економічну безпеку держави. Участь будівництва у багатьох соціально-економічних процесах та його взаємозв'язок з усіма секторами економіки дозволяють вважати його вагомою складовою економічного зростання країни. За участю будівельного сектору реалізуються первинні фізіологічні потреби суспільства у житлі та захисті. Завдяки фондоутворювальній функції забезпечуються основними фондами (будівлями та спорудами) суб'єкти приватної, державної та комунальної власності усіх видів економічної діяльності. При цьому формуються ринки

капіталу, товарів і послуг, трудових ресурсів; розвивається комерційна, транспортна та соціально-культурна інфраструктура. Встановлено, що зростання будівельної галузі неминуче призводить до виникнення необхідних умов для економічного розвитку країни та вирішення багатьох соціальних проблем. В статті запропоновано шляхи покращення економічного стану будівельної галузі та будівельних підприємств.

Ключові слова: галузь будівництва; імперативи євроінтеграції; політика державного регулювання; продуктивна спроможність.

Постановка проблеми. Будівельна галузь є ваговою складовою економічного розвитку, здійснює відчутний вплив на економічну безпеку держави та, водночас, стає вагомим джерелом небезпеки в період негативних тенденцій основних показників його функціонування. Сучасний етап розвитку будівельного сектору економіки характеризується відповідністю до макроекономічних тенденцій у державі.

Відповідно до розуміння сутності інтеграційних процесів, їх природи, спрямованості, специфіки виділяють такі ознаки інтеграції: взаємопроникнення і переплетіння національних виробничих процесів; широкий розвиток міжнародної спеціалізації і кооперації у виробництві, науці, техніці на основі найбільш прогресивних їх форм; глибокі структурні зрушення в економічних системах країн-учасниць; необхідність цілеспрямованого регулювання інтеграційного процесу, розроблення скоординованої економічної стратегії та політики; регіональність територіальних масштабів. Наведені ознаки характеризують процес інтеграції в різних аспектах – від економічних до політико-правових, дещо окремо знаходяться питання військової інтеграції. При цьому кожен тип інтеграції має власні специфічні функціональні характеристики, які безпосередньо впливають на теоретико-методологічні підходи її дослідження. В основі розбіжностей у розумінні інтеграції – не тільки нетотожність дослідницького підходу та сфери розгляду явища інтеграції як такого, але й, перш за все, теоретичні розбіжності, неоднорідність концепцій інтеграції, що інколи доходять до взаємовиключення. Складність ситуації зумовлена кількома причинами, серед яких чи не найгостріше стоїть питання науково-методичного підґрунтя, на якому будуються концепції інтеграції. Адже саме вирішення цього питання безпосередньо впливає на зміщення концептуально важливих пріоритетів у той чи інший бік, побудову відповідних глобалістських геополітичних теорій та концепцій, й, як наслідок, концепцій інтеграції [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури за зазначеними напрямками дає можливість зробити висновок, що в наукових

дослідженнях здебільшого розглядались загальні питання щодо закономірностей державного розвитку України в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції. Детально висвітлені безперечні тези, що законодавство України має бути здатним відповідати європейському законодавству, що треба спрямувати суспільство на дотримання європейських цінностей, забезпечити паритет України в співдружності країн ЄС. По багатьох правових напрямках розроблені механізми трансформації законодавства України та прийняті політичні рішення, що відбито у Переліку нормативно-правових актів та інших документів вищих органів державної влади України, які стосуються внесення суттєвих корективів та нових підходів в суспільно-трансформаційному процесі інтеграції держави. Серед них загальні нормативно-правові акти щодо міжнародної діяльності України, перелік міжнародних договорів у сфері євроатлантичної інтеграції. Основу інтеграції становить міжсистемна взаємодія суспільно-політичної, соціально-економічної, науково-технологічної, соціокультурної сфер суспільного життя.

Значну цінність для дослідження проблеми щодо врахування закономірностей інтеграційних процесів в управлінській діяльності мають фундаментальні праці з проблем державного управління та політичних наук. Аспекти системного та ситуаційного підходів в державному управлінні та політична аналітика щодо проблем європейської та євроатлантичної інтеграції України розглядались зарубіжними вченими в працях Д. Баярамовіча та М. Грама (Bajramović, & Gram, 2018), П. Гуровського та А. Вендта (Grudowski, & Wendt, 2018), М. Калфи та А.А. Йетіма (Kalfa, & Yetim, 2013, 2020), І. Папалозароу та Дж.Т. Тсоулфаса (Papalazarou, & Tsoulfas, 2018), Дж.Н. Попеску, Р. Попеску та А. Попеску (Popescu, Popescu, & Popescu, 2017), Н. Томашевіч, Я. Селяка та О. Арістовника (Tomažević, Seljak, & Aristovnik, 2014) та вітчизняних науковців: Стеценко Б.С. [5], Рижаківа Г.М. [6; 7], Беленкова О.Ю. [8], Шпакова Г.В., Гончаренко Т.А. [9] та ін. Але в наведених працях недостатньо висвітлено конституційно-правові проблеми трансформації форми правління в Україні за умови європейської інтеграції, типологію територіального розвитку в контексті проблем регіональної та галузевої політики.

Метою статті є окреслення сутнісних характеристик змін інституційної інфраструктури будівельної галузі та її ролі у економічному розвитку держави, забезпеченні економічного та соціального прогресу, визначення ключових імперативів у глобальному форматі процесів євроінтеграції та регуляторної уніфікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Після фінансово-економічної кризи, яка виявила усі “больові точки” чинної соціально-економічної моделі,

стало зрозуміло, що без глибокого оновлення економіки, посилення її інноваційної складової, переведення у практичну площину багаторічних розмов про структурні реформи ми не зможемо рухатись далі [1].

За даними аналітичного прогнозу Forbs.ua [16] два роки повномасштабної війни істотно змінили українську економіку та економічний потенціал України. Зважаючи на значні демографічні та капітальні втрати, повернення економіки у стан січня 2022 року після Перемоги є ілюзією, якої давно потрібно позбутися. Частина економічного потенціалу втрачено. Розбудова нового – питання повоєнних інвестицій, а інвестиції потребують не лише грошей. Водночас уже наприкінці 2024 року державний борг України має сягнути безпрецедентних 95% ВВП. Попри те, що великою мірою це пільгові кредити із тривалою дюрацією та порівняно невеликим процентним навантаженням на державні видатки, суто їхня велика маса переведе Україну в статус дуже обтяжених боргом держав. Відповідно, обмежуватиметься стратегічна можливість нарощувати борги далі та водночас здійснювати фіскальні маневри для післявоєнної підтримки економіки. Без знаходження системних рішень це може стати багаторічним тягарем, який уже відчували на собі численні економіки. І простого виходу з таких ситуацій зазвичай не існує.

З іншого боку, Перемога також являє собою системний економічний виклик, адже за нею піде демонтаж великої частини воєнної економіки, включно із потужним фіскальним стимулом, який допоміг нам трохи підвестися після шоку першої половини 2022 року [16].

Згідно даних Державної служби статистики [17], реальний ВВП очікувано значно зріс проти сильного провалу в II кварталі 2022 року. У II кварталі 2023 року реальний ВВП України зріс на 19,5% р/р. Таке значне зростання було очікуваним, адже в перші місяці повномасштабного військового вторгнення у 2022 році спостерігався мінімум економічної активності, яка на той момент впала майже на 40% р/р. У перерахунку до 2021 року реальний ВВП України у II кварталі 2023 року становив лише 75% довоєнного обсягу. У I кварталі 2023 року відповідний показник становив 76%, отже, можна констатувати стабілізацію економічної активності на рівні трьох чвертей довоєнного обсягу. Про згасання економічної активності свідчать і опитування ділових настроїв бізнесу, які в останні місяці дедалі частіше вказують у бік скорочення операцій – на відміну від першого півріччя 2023-го. І особливо сильною ця тенденція є знов-таки у будівництві, яке частково віддзеркалює стан інвестиційної активності в країні. Житло стає менш доступним для українців. Це – одна із проблем, яку варто розв'язати. Її почати потрібно з основ, тобто будматеріалів. З 24 лютого ціни на них зросли майже у два рази:

цемент на 15 – 45%, бетон – 15 – 30%, арматура – на 20 – 50%, утеплювачі – на 25 – 45% тощо.

Внаслідок російських обстрілів частина виробництв пошкоджена чи знищена, ще низка підприємств опинилася на тимчасово окупованих територіях. Приміром, російські окупанти обстріляли завод німецької корпорації Knauf у Соледарі, який щороку виробляв до 60 мільйонів квадратних метрів гіпсокартонних плит і до 300 тисяч тонн сухих будівельних сумішей. Водночас блокування морських портів призвело до збільшення витрат на доставку імпортованих товарів та матеріалів, необхідних для внутрішнього виробництва.

У 2023 році, згідно даних Державної служби статистики, в Україні було введено в експлуатацію 66,2 тис. квартир у багатоквартирних будинках загальною площею 3,9 млн. квадратних метрів. Це відповідає скороченню введених в експлуатацію площ на 10%. Водночас у місті Київ було зафіксовано збільшення зданого в експлуатацію багатоквартирного житла на 12%, завдяки чому частка столиці у загальноукраїнській статистиці зросла з 20% у 2022 році до 25% у 2023 році. Держстат інформує, що середньорічне зростання цін на житло у 2023 році становило 14,5%, причому динаміка цін прискорювалася упродовж року. Варто зазначити, що одним із чинників підтримки попиту на житло є державна програма пільгової іпотеки “єОселя”, за якою в 2023 році було видано 5,9 тис. кредитів.

В умовах воєнного стану через значні втрати людського та економічного потенціалу регіонів країни, вказані тенденції набувають критичного рівня. Безсумнівно є те, що розвиток України у післявоєнний період потребуватиме максимізації не тільки масштабів залучення ресурсного потенціалу країни, а й зростання ресурсної продуктивності економіки. Тільки за цих умов у поєднанні з партнерською допомогою країн світу можливим стане повоєнне відновлення країни. Зазначимо, що зниження продуктивності економіки протягом останнього десятиріччя спостерігається і в країнах з розвиненою економікою. В країнах ЄС проблема продуктивності використання ресурсів розглядається як ключовий елемент політики сталого економічного зростання. До того ж рівень продуктивності ресурсів суттєво відрізняється між країнами-членами ЄС. Так, диференціація між країнами-членами ЄС за рівнем продуктивності ресурсів у 2020 році сягала понад 3 рази. Такий достатньо високий рівень диспропорційності ресурсної продуктивності в ЄС у значній мірі залежить від природних ресурсів країни, структури промислового виробництва, обсягів будівельної галузі, моделі споживання, джерел енергії тощо. За цих умов в країнах ЄС активізувались дослідження з питань продуктивності ресурсів і продуктивної спроможності економіки загалом. Зазвичай, під продуктивною

спроможністю економіки (*Productive capacity of economy*) розуміють виробничу потужність, або продуктивну здатність країни, регіону, організації виробляти товари. В світовій науковій практиці існують різні підходи до визначення чинників продуктивної спроможності та їх пріоритетності. Так, у Доповіді Європейської Комісії, яка була опублікована за результатами проєкту KLEMS [2] у якості детермінант продуктивної спроможності економічної системи макrorівня визнано капітал, працю, енергію, матеріали та послуги. Натомість Управління національної статистики Великобританії визначає п'ять факторів, які взаємодіють між собою та визначають основні довгострокові показники продуктивної спроможності країни, зокрема: інвестиції, інновації, навиками, підприємництво та конкуренцію послуги [3]. Показники продуктивності праці, капіталу, сумарної факторної продуктивності зазвичай використовують для порівняння економічних результатів діяльності. Світовою науковою спільнотою напрацьовано методологічні та методичні підходи до вибору індикаторів, які дозволять оцінити продуктивну спроможність країни, тобто наявність можливостей для розвитку виробничого потенціалу. Так, органом Генеральної асамблеї ООН ЮНКТАД з метою вимірювання прогресу та виявлення перешкод у розвитку виробничих потужностей запроваджено Індекс продуктивних (виробничих) потужностей (PCI). Цей індекс характеризує стан виробничого потенціалу країни в розрізі виробничих ресурсів, підприємницьких можливостей та виробничих зв'язків і включає вісім індикативних площин оцінювання, які фактично визнаються рушійними силами зростання виробничих можливостей країн. Йдеться про людський капітал, природний капітал, енергетику, інформаційно-комунікаційні технології, структурні зміни, транспорт, інститути та приватний сектор. На жаль, за індексом PCI Україна у 2020 році посідала 90 рейтингову позицію і входила до кагорти країн, що розвиваються.

За цих обставин у повоєнний період державна регіональна політика має відігравати важливу роль у відбудові українських регіонів, План заходів з її реалізації має спрямовуватись на зростання продуктивної спроможності економіки регіонів та окремих територіальних громад. Це потребуватиме модифікації (оновлення) стратегічних цілей та механізмів державної регіональної політики, зокрема шляхом: корегування операційних цілей Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року через врахування структурних пріоритетів підвищення продуктивної спроможності регіонів, тобто підтримки експортно-орієнтованих підприємств, підприємств що виробляють соціально значущі товари, а також розбудови підприємств, які виготовляють товари військового призначення; осучаснення підходів до визначення територій, що потребують державної підтримки через оновлення

класифікації функціональних територій та механізмів стимулювання їх розвитку; розроблення нового механізму фінансового вирівнювання регіонального розвитку через удосконалення розподілу міжбюджетних трансферів та механізму цільового спрямування коштів Державного фонду регіонального розвитку та міжнародної допомоги (міжнародних грантів, програм секторальної бюджетної підтримки ЄС) на виконання програм регіонального розвитку у регіонах, де ведуться активні бойові дії та які були окуповані ворогом. розширення практики використання інструментів підтримки розвитку територій (вільних економічних зон (ВЕЗ), територій пріоритетного розвитку, індустріальних парків та ін.)

Сучасні дослідження світової наукової спільноти засвідчують важливість просторових чинників продуктивної спроможності економіки країн. На сьогоднішній день напрацювання Лабораторії з продуктивності Організації економічного співробітництва і розвитку⁵ сфокусовані на визначенні пріоритетних чинників продуктивності, обґрунтуванні ролі просторових чинників продуктивної спроможності, а саме: природних ресурсів; урбанізації; якості управління на місцях (і це важливо для України скільки в країні проведено децентралізацію), рівня забезпеченості публічними послугами, транспортною, логістичною та іншими видами інфраструктури.

19 листопада 2023 року, Верховна Рада України схвалила проект Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік», де було враховано уточнені основні прогностичні макропоказники, в тому числі спрямовані на розвиток та відновлення продуктивної спроможності будівельної галузі (таблиця 1).

Згідно ст. 28 Держбюджету на 2024 р. створено фонд ліквідації наслідків збройної агресії у складі спеціального фонду Державного бюджету України з метою ліквідації наслідків (у тому числі гуманітарних, соціальних, економічних), спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України. Кошти фонду ліквідації наслідків збройної агресії спрямовуються на:

- будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт) громадських будинків та споруд (з урахуванням вимог безпеки щодо захисних споруд цивільного захисту), захисних споруд цивільного захисту та військових об'єктів (споруд, будинків, позицій, казарм, складів, доріг тощо); будівництво об'єктів інфраструктури, зокрема пов'язаних з наданням послуг з водопостачання, водовідведення, виробництва теплової енергії, теплопостачання, електропостачання;
- нове будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт, розроблення проектно-кошторисної документації будівель для забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб та осіб, які втратили його внаслідок

воєнних дій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України;

- розроблення проектної (проектно-кошторисної) документації для об'єктів, зруйнованих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України;
- будівництво, ремонт та інші інженерно-технічні заходи із захисту об'єктів критичної інфраструктури;
- закупівлю шкільних автобусів, спеціалізованого санітарного транспорту для центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, спеціального транспорту для комунальних підприємств з благоустрою територій;
- компенсацію за знищений/пошкоджений об'єкт житлового призначення (у тому числі будинки дачні та садові);
- відновлення пошкоджених об'єктів житлового (у тому числі будинків дачних та садових) та громадського призначення;
- нове будівництво об'єктів житлового призначення для осіб, які втратили житло внаслідок воєнних дій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, розроблення та експертизу проектної документації на будівництво таких об'єктів; будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт, розроблення проектної (проектно-кошторисної) документації, поточний ремонт) закладів охорони здоров'я для забезпечення надання медичної та реабілітаційної допомоги особам, постраждалим внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.

Таблиця 1.

Розподіл видатків Державного бюджету України на 2024 рік щодо будівельної галузі [13]

Найменування	млн грн
1	2
Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Державної прикордонної служби України	150
Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Національної гвардії України	300
Будівництво (придбання) житла для осіб рядового і начальницького складу Державної служби України з надзвичайних ситуацій	190
Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних Сил України	100

Найменування	млн грн
1	2
Будівництво та модернізація закладів охорони здоров'я	1458
Виконання робіт у сфері поводження з радіоактивними відходами неядерного циклу, будівництво комплексу "Вектор" та експлуатація його об'єктів	632
Фінансова підтримка Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву	6,1
Часткова компенсація відсоткової ставки кредитів комерційних банків молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла	5,8
Субвенція з державного бюджету бюджету Дніпровської міської територіальної громади на завершення будівництва метрополітену у м. Дніпрі	109
Будівництво (придбання) житла для осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України	9,7
Фонд розвитку закладів загальнодержавного значення, в тому числі їх будівництво	262
Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Головного управління розвідки Міністерства оборони України	150,0
Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Служби безпеки України	180
Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Управління державної охорони України	80,0
Будівництво (придбання) житла для співробітників Служби зовнішньої розвідки України	150
Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України	51,0

Завдяки прийняттю законів України «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» №2254-ІХ від 12 травня 2022 року та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» №2247-ІХ від 12 травня 2022 року, а також низки постанов Кабінетом Міністрів України на період дії воєнного стану та протягом деякого часу з дня його припинення:

- *Спроцено будівництво будівель для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, деяких об'єктів промисловості, транспортної*

інфраструктури. Впроваджено особливі умови встановлення та зміни цільового призначення земельної ділянки для будівництва об'єктів для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб; розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій; річкових портів (терміналів) на річці Дунай; мультимодальних терміналів та виробничо-перевантажувальних комплексів; мереж електропостачання, газорозподільних, водопровідних, теплопровідних, каналізаційних мереж, зокрема:

- без дотримання правил співвідношення між видом цільового призначення земельної ділянки та видом функціонального призначення території (крім деяких категорій земель);

- без затвердженої містобудівної документації на місцевому рівні (комплексний план, генеральний план населеного пункту, план зонування території, детальний план території) за умови наявності мотивованого висновку уповноваженого органу містобудування та архітектури про можливість розміщення об'єкта, який вважається особливим видом містобудівних умов та обмежень і є підставою для проєктування об'єкта;

- із правом отримати технічні умови щодо водо-, тепло-, електро- і газопостачання, водовідведення, зовнішнього освітлення, відведення зливових вод і телекомунікацій як до (і) отримання права на виконання будівельних робіт, так і до (ii) прийняття об'єкта в експлуатацію;

- без сплати втрат лісгосподарського виробництва та втрат сільськогосподарського виробництва (для більшості з перелічених об'єктів);

- без розроблення документації із землеустрою (крім випадку, якщо відсутня містобудівна документація або цільове призначення не відповідає функціональному призначенню території) тощо.

- *Визначено порядок розміщення тимчасових споруд, їх комплексів, призначених для тимчасового проживання та обслуговування внутрішньо переміщених осіб.*

- *Запроваджено принцип мовчазної згоди. У разі ненадання у визначений законодавством строк містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки проєктування об'єкта дозволено здійснювати без їх отримання за умови дотримання містобудівної документації на місцевому рівні та обмежень у використанні земель, визначених законодавством про охорону культурної спадщини. У разі ненадання органом охорони культурної спадщини погодження проєктної документації протягом 30 днів проєктна документація також вважається погодженою за замовчуванням (звернення відбувається з використанням електронного кабінету в Єдиній державній електронній системі у сфері будівництва — електронна система).*

- Спрощено проведення деяких видів будівельних робіт.
- Скасовано необхідність деяких погоджень для проєктування об'єктів поблизу аеродромів.

- Дозволено відтермінування деяких видів робіт.
- Затверджено порядок розроблення, здійснення експертизи та застосування проєктів повторного використання в будівництві, що сприяє здешевленню та прискоренню будівництва об'єктів, які потребують першочергового відновлення.

- Спрощено розроблення проєктної документації для капітального ремонту об'єктів, пошкоджених у результаті воєнних дій та дозволено таку документацію розробляти у складі дефектного акту, пояснювальної записки та кошторисної документації, складених на підставі звіту за результатами обстеження, без необхідності розроблювати інші види документації (ескізний/робочий проєкт тощо).

- Запроваджено нові вимоги до проєктування у зв'язку з набранням чинності новими державними будівельними нормами, які спрямовані на підвищення стандартів безпеки та надійності будівель і споруд, інклюзивності доступу, використання будівельного інформаційного моделювання (BIM) тощо (Основні вимоги до будівель і споруд. Захист від шуму та вібрації. ДБН В.1.2-10:2021, Основні вимоги до будівель і споруд. Енергозбереження та енергоефективність. ДБН В.1.2-11:2021, Основні вимоги до будівель і споруд. Пожежна безпека. ДБН В.1.2-7:2021 та інші).

Також очікується, що зміни можуть бути запроваджені внаслідок реформування сфери містобудівної діяльності (законопроект №5655 направлено на підпис Президенту України), вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства (законопроект №7508 прийнято за основу) тощо. Уряд своєю чергою прийняв низку рішень, спрямованих на дерегуляцію сфери містобудування, зокрема, спростив процедуру імпорту будівельної продукції та мінімізував митні платежі. Однак ринок потребує внутрішніх інвесторів, які готові запускати мінізаводи, виробництва будівельних матеріалів і супутніх товарів. Це вигідно всім: і країні, і бізнесу. З іншого боку держава повинна ухвалити для них лояльну податкову політику та впровадити додаткові пільги [12].

У 2006 року було ініційовано проведення оцінки шести сфер державного управління в Україні за базовими показниками Програми SIGMA. Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження № 196-р «Про підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України, Міністерством Великої Британії у справах міжнародного розвитку, Шведською агенцією

міжнародного розвитку та Представництвом Європейської Комісії в Україні, Молдові та Білорусії стосовно проведення оцінки державного управління в Україні за базовими показниками Програми ОЕСР / SIGMA» та № 186-р «Про утворення Координаційної ради з організації проведення оцінки державного управління за базовими показниками SIGMA».

Програма SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management) — Програма підтримки вдосконалення врядування та менеджменту) — є одним із найпрестижніших аналітичних центрів Європейського Союзу, який було започатковано 1992 року за ініціативи Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу. Головна мета Програми SIGMA полягає у зміцненні основ країн-партнерів для вдосконалення їх державного управління, а отже, і підтримці їх соціально-економічного розвитку шляхом нарощування спроможності державного сектору, посилення горизонтального управління та покращення розробки та реалізації реформ державного управління, включаючи належне визначення пріоритетів, послідовність і бюджетування. Програма SIGMA допомагає країнам планувати та здійснювати свої пріоритетні реформи через проекти двосторонньої технічної допомоги, регіональні заходи та горизонтальні ініціативи.

Допомога Програми SIGMA [14] у сфері реформи системи державного управління надається шляхом: здійснення аналізу адміністративних структур; розробки та впровадженні реформ адміністративної системи; здійснення аналізу запропонованих законопроектів та програм; організації навчання та обміну інформацією; підготовки планів технічної допомоги. Метою діяльності є надання допомоги країнам у побудові та зміцненні потенціалу до вироблення та реалізації неупередженої, орієнтованої на громадян державної політики, зміцнення потенціалу державних установ, оцінювання поточних та нових стратегічних викликів державного управління, що постають перед урядами у контексті глобальної економіки. Моніторингова діагностика державного управління України в шести сферах, визначених Принципами державного управління надає оцінку поточного стану державного управління та окреслює директиви покращення, необхідні в рамках процесу відновлення України та євроінтеграційного процесу. Участь у Програмі SIGMA надає як країнам-членам ОЕСР, так і країнам, що не є членами багато можливостей, зокрема:

- сприяє ідентифікації та вирішенню стратегічних проблем сьогодення, які постають перед урядами країн, зокрема підвищенню довіри до державних інституцій та використанню ефективного підходу до реагування на виклики, що постають перед урядами;

- сприяє у проведенні збалансованої та ефективної державної політики, підвищенню прозорості, якості та результативності у функціонуванні державних інституцій та наданні послуг;
- поширює кращі елементи належного врядування і робить внесок у вдосконалення ефективності, прозорості, відповідальності та підзвітності урядових установ.

ТАІЕХ (*Technical Assistance Information Exchange*) – це інструмент короткострокової технічної допомоги та обміну інформацією, що надається Європейською Комісією з метою розбудови інституціональної спроможності, наближення та імплементації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу (*acquis communautaire*), а також його подальшого ефективного застосування. ТАІЕХ є одним із найбільш поширених, ефективних та доступних серед усіх можливих інструментів допомоги Європейського Союзу. Він був заснований Генеральним Директоратом Європейської Комісії з питань сусідства та переговорів щодо розширення у 1996 році для того, щоб допомогти країнам у стислі терміни привести національне законодавство у відповідність до стандартів ЄС та забезпечити виконання законодавчих норм. Завдання ТАІЕХ полягає в спрощеному механізмі передачі інформації та обміні передовим досвідом між країнами-членами Європейського Союзу та країнами-бенефіціарами (країнами-кандидатами та країнами Європейської політики сусідства). Україна почала використовувати інструмент ТАІЕХ у 2006 році. Координацію реалізації інструменту ТАІЕХ в Україні здійснює Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу (Адміністративний офіс програми (АОП)) [15].

Загальна схема оцінювання (CAF) – це система управління якістю, розроблена на основі Моделі досконалості Європейського фонду управління якістю (EFQM), який є ефективним інструментом удосконалення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Станом на 2021 рік система управління якістю, створена відповідно до вимог Загальної схеми оцінювання (*CAF Common Assessment Framework*), ефективно функціонує в 4160 організаціях із 59 країн світу. З метою практичного впровадження САФ, організації навчання та консультацій для користувачів моделі в 2001 році при Європейському інституті державного управління (EIPA) був утворений Європейський ресурсний центр САФ. Кожна країна, що впроваджує САФ має національний ресурсний центр та свого національного кореспондента САФ (*CAF National Correspondent*). Європейський ресурсний центр САФ функціонує в тісній співпраці з мережею національних кореспондентів САФ. В 2019 році Україна в особі НАДС отримала статус спостерігача у Робочій групі. Статус спостерігача сприяє підвищенню ефективності впровадження рекомендацій

експертів програми SIGMA, реалізації реформи державного управління та державної служби в Україні, а також сприяє отриманню можливості НАДС офіційно залучати ресурси та впроваджувати в Україні європейську модель управління якістю САФ.

Висновки. Вирішення важливих питань щодо здійснення європейської та євроатлантичної інтеграції України неможливо без врахування закономірностей в глобальному інтеграційному процесі. Наукові дослідження дозволяють розробити моделі координації дій України з країнами різних союзів і співдружностей, що відіграє важливу роль при вирішенні питань щодо стратегічного планування політики держави. Актуальність цих досліджень обумовлена тим, що події останнього часу першочергово ставлять на порядок денний необхідність формування і розвитку стратегічної спроможності, економічної безпеки та відповідної концепції спрямованості політики держави. Політичне керівництво держави визначає першочергове завдання у проведенні системи фундаментальних інфраструктурних реформ для творення України як суверенної держави, життя якої визначається європейськими цивілізаційними координатами, а розвиток спрямований від соціально-економічної периферії до центру. Задекларований європейський вектор розвитку України нагально вимагає ґрунтування системи підготовки кваліфікованих кадрів на європейських цінностях.

Список використаних джерел

1. Імперативи та безпекові пріоритети збереження і розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни: *збірник тез доповідей* дискусійної платформи за заг. ред. д.е.н., проф. Шульц С.Л., д.е.н., проф. А.І. Мокія. Львів. 2022. 87с.
2. Доповідь Європейської Комісії за результатами проєкту «EU KLEMS: капітал, праця, енергія, матеріали та послуги» (ЄС KLEMS: capital, labour, energy, materials and service). URL: [https://DK_documentation_2017%20EU%20KLEMS%20\(1\).pdf](https://DK_documentation_2017%20EU%20KLEMS%20(1).pdf)
3. The ONS Productivity *Handbook: A Statistical Overview and Guide*. URL: <https://www.ons.gov.uk/economy/economicoutputandproductivity/productivitymeasures/methodologies/productivityhandbook#productivity-theory-and-drivers>
4. Spatial Productivity Lab OECD Trento Centre for Local Development <https://oe.cd/SPL>
5. Стеценко Б.С. Інституційна фінансова інфраструктура: глобальні імперативи та українські реалії : *монографія*. Київ : КНЕУ, 2019. — 247с.
6. Рижакова Г.М. Альтернативні аналітичні інструменти забезпечення економічної безпеки державного інвестування будівельних проєктів. *Управління розвитком складних систем*. - 2013. - Вип. 16. - С. 203-208.
7. Рижакова Г.М. Сучасні особливості та перспективи розвитку інфраструктури ринку інвестицій. *Будівельне виробництво*. - 2015. - № 58. - С. 96-101.
8. O. Bielienskova, Y. Novak, O. Matsapura, Y. Zapiechna, D. Kalashnikov, D. Dubinin Improving the Organization and Financing of Construction Project by Means of Digitalization. *International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering*, 2022, 8, pp. 108-115, DOI: 10.46338/ijetae0822_14

9. R. Akselrod, A. Shpakov, G. Ryzhakova, T. Honcharenko, I. Chupryna, H. Shpakova. Integration of Data Flows of the Construction Project Life Cycle to Create a Digital Enterprise Based on Building Information Modeling. *International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering*, 2022, 1, pp. 40- 50. DOI: 10.46338/IJETAE0122_05
10. G. Ryzhakova ets. Modern structuring of project financing solutions in construction, 2022. *IEEE International Conference on Smart Information Systems and Technologies (SIST)*. DOI: 10.1109/SIST54437.2022.9945779
11. Відновити будівництво під час війни: чотири головних виклики. URL: <https://mind.ua/openmind/20251137-vidnoviti-budivnictvo-pid-chas-vijni-chotiri-golovnih-vikliki>.
12. Що допоможе будівельній галузі пережити 2023 рік: думка фахівців. URL: https://realestate.24tv.ua/shho-dopomozhe-budivelniy-galuzi-perezhati-2023-rik-dumka-fahivtsiv_n2239796.
13. Статті Державного бюджету України на 2023 рік щодо будівництва. URL: <https://construction-market.korfor.com.ua/derzhavnyi-biudzhhet-ukrainy-shchodo-budivnytstva/>.
14. Моніторинговий звіт SIGMA: Державне управління в Україні: 2023. URL: <https://sigmaweb.org/publications/Monitoring-Report-2023-Ukraine-UKR.pdf>
15. Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. URL: <https://solidarityfund.org.ua/spivpraczu-a-z-rozvytku/modernizacziya-derzhavy/>
16. Сайт Forbs.ua URL: <https://forbes.ua/money/ekonomika-ukraini-u-2024-rotsi-chogo-ochikuvati-08012024-18370>
17. Сайт Державної служби статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Candidate of economic Sciences, associate professor **Oleksii Mostovenko**,
Postgraduate student **Dmytro Laposha**, Postgraduate student **Olena Gerashchenko**,
PhD **Yana Fedorova**, Postgraduate student **Maksym Chernenko**,
Doctor of Science (Economics), Professor **Galyna Ryzhakova**,
Kyiv National University of Construction and Architecture

KEY ECONOMIC, MANAGERIAL AND INSTITUTIONAL IMPERATIVES OF THE CONSTRUCTION SECTOR DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

European integration is the main and unchanging foreign policy priority of Ukraine, and further development and deepening of relations between Ukraine and the EU is based on the principles of political association and economic integration. In the context of the formation, development and improvement of the phenomenology of democratic legal statehood, permanent parademocratic and metademocratic processes of tactical and strategic nature emerge and intensify, as well as purely democratic trends are formed, which are determined by these processes, which permanently stimulate the relevant phenomenology, emphasizing its potential and promising opportunities, as well as new forms of communication interaction and fairly productive cooperation - full-fledged subjects of law. The construction sector is one of the basic sectors of the economy of every country in the world. The level of its

development has a significant impact on the economic security of the state. The participation of construction in many socio-economic processes and its interconnection with all sectors of the economy make it an important component of the country's economic growth. The construction sector meets the primary physiological needs of society for housing and protection. The fund-forming function provides fixed assets (buildings and structures) to private, state, and municipal entities of all types of economic activity. At the same time, markets for capital, goods and services, and labor resources are formed; commercial, transport, and socio-cultural infrastructure is developed. It is established that the growth of the construction industry inevitably leads to the emergence of the necessary conditions for the country's economic development and the solution of many social problems. The article suggests ways to improve the economic condition of the construction industry and construction enterprises.

Keywords: construction industry; imperatives of European integration; state regulation policy; productivity.

REFERENCES

1. Imperatives and security priorities for the preservation and development of the productive capacity of the regions of Ukraine in the conditions of war: a collection of theses of reports of the discussion platform under general ed. Doctor of Economics, Prof. Shults S.L., doctor of economics, prof. A.I. Mokia Lviv. 2022. 87 p. {In Ukrainian}
2. Report of the European Commission on the results of the project "EU KLEMS: capital, labor, energy, materials and services" (EU KLEMS: capital, labor, energy, materials and service). URL: [https://dk_documentation_2017%20EU%20KLEMS%20\(1\).pdf](https://dk_documentation_2017%20EU%20KLEMS%20(1).pdf). {In English}
3. The ONS Productivity Handbook: A Statistical Overview and Guide. URL: <https://www.ons.gov.uk/economy/economicoutputandproductivity/productivitymeasures/methodologies/productivityhandbook#productivity-theory-and-drivers>. {In English}
4. Spatial Productivity Lab OECD Trento Center for Local Development <https://oe.cd/SPL> {In English}
5. Stetsenko B.S. Institutional financial infrastructure: global imperatives and Ukrainian realities: monograph. Kyiv: KNEU, 2019. — 247p. {In Ukrainian}
6. Ryzhakova G.M. Alternative analytical tools for ensuring the economic security of state investment in construction projects. Management of the development of complex systems. - 2013. - Issue 16. - pp. 203-208. {In Ukrainian}

7. Ryzhakova G.M. Modern features and prospects for the development of the infrastructure of the investment market. Construction production. - 2015. - No. 58. - P. 96-101. {In Ukrainian}
8. O. Bieliukova, Y. Novak, O. Matsapura, Y. Zapiechna, D. Kalashnikov, D. Dubinin Improving the Organization and Financing of Construction Project by Means of Digitalization. International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering, 2022, 8, pp. 108-115, DOI: 10.46338/ijetae0822_14. {In English}
9. R. Akselrod, A. Shpakov, G. Ryzhakova, T. Honcharenko, I. Chupryna, H. Shpakova. Integration of Data Flows of the Construction Project Life Cycle to Create a Digital Enterprise Based on Building Information Modeling. International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering, 2022, 1, pp. 40-50. DOI: 10.46338/IJETAE0122_05. {In English}
10. G. Ryzhakova et al. Modern structuring of project financing solutions in construction, 2022. IEEE International Conference on Smart Information Systems and Technologies (SIST). DOI: 10.1109/SIST54437.2022.9945779. {In English}
11. To resume construction during the war: four main challenges. URL: <https://mind.ua/openmind/20251137-vidnoviti-budivnictvo-pid-chas-vijni-chotiri-golovnih-vikliki>. {In Ukrainian}
12. What will help the construction industry to survive 2023: experts' opinion. URL: https://realestate.24tv.ua/shho-dopomozhe-budivelny-galuzi-perezhati-2023-rik-dumka-fahivtsiv_n2239796. {In Ukrainian}
13. Articles of the State Budget of Ukraine for 2023 regarding construction. URL: <https://construction-market.korfor.com.ua/derzhavnyi-biudzhhet-ukrainy-shchodo-budivnytstva/>. {In Ukrainian}
14. SIGMA Monitoring Report: Public Administration in Ukraine: 2023. URL: <https://sigmaweb.org/publications/Monitoring-Report-2023-Ukraine-UKR.pdf>
15. Center for adaptation of the civil service to the standards of the European Union. URL: <https://solidarityfund.org.ua/spivpraczya-z-rozvytku/modernizacziya-derzhavy/>. {In Ukrainian}
16. Forbes.ua site URL: <https://forbes.ua/money/ekonomika-ukraini-u-2024-rotsi-chogo-ochikuvati-08012024-18370>. {In Ukrainian}
17. Website of the State Statistics Service. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. {In Ukrainian}